

УДК 811.111:34

Тернова О.І., Коротка Н.В.

РОЛЬ І МІСЦЕ РОЛЬОВИХ КОМУНІКАТИВНИХ ІГОР У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ПРОФЕСІЙНОГО ЮРИДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті висвітлюється практична користь застосування рольових комунікативних ігор під час навчання англійській мові професійного юридичного спрямування в нелінгвістичних вищих закладах освіти. Розглядаються функції, структура рольової комунікативної гри та її значення у формуванні професійних навичок спілкування, засвоєння норм професійної поведінки під час підготовки юристів.

Ключові слова: професійне спілкування, професійно-орієнтована юридична термінологія, мовленнєві навички (лексичні, граматичні, фонетичні) у галузі юриспруденції і правознавства, рольова комунікативна гра.

Сьогодні не викликає сумніву той факт, що темп сучасного життя країни і пов'язані з цим нові цілі, масштаби і спрямованість перетворень потребує великої кількості фахівців, які практично володіють однією чи навіть кількома іноземними мовами. Корінні зміни української освітньої системи, зокрема вищої школи, входження до світового та європейського освітнього просторів, участь у Болонській конвенції ставлять високі вимоги до володіння іноземними мовами і визначають підхід до їх вивчення в нелінгвістичному закладі освіти.

Забезпечити активне опанування випускниками нелінгвістичного вузу іноземною мовою як засобом формулювання і висловлення думок у повсякденному спілкуванні і в царині відповідної спеціальності – провідна мета навчання. Донедавна одним з основних завдань викладачів іноземних мов у нелінгвістичному вищому навчальному закладі було навчити студентів юридичних спеціальностей розуміти і перекладати професійні тексти, а саме з англійської на українську. Здатність вільно висловлювати власну думку і вести бесіду на професійну тему розглядалась як другорядна. Однак перетворення, що останні роки відбуваються в економіці, юриспруденції та загалом в українському суспільстві сприяли розумінню того, що професійна діяльність юристів, правознавців, адвокатів і співробітників правоохоронних органів не обмежується лише рамками однієї країни і пов'язана з необхідністю спілкуватися з колегами з інших держав. Це ставить питання про підготовку фахівців-юристів з високим рівнем професійної культури. За останні кілька десяти років саме англійська мова набула ознак міжнародної по всьому світу. Вивчення та обмін передовим досвідом у будь-якій сфері діяльності, зокрема у правознавчій, сьогодні вже неможливо уявити без досконалого володіння англійською мовою.

Професійне спілкування передбачає не тільки вільне володіння англійською мовою в межах можливих соціальних контактів, але й вільне володіння професійно-орієнтованою юридичною термінологією, навичками правильно і точно робити переклад, мати достатні знання для опрацювання англійської літератури за фахом.

Основи оволодіння англійською професійно-орієнтованою лексикою закладаються у вищому навчальному закладі, тому саме у вищих займаються розробкою і впровадженням нові-

тніх методик з викладання англійською професійно-орієнтованої лексики студентам-юристам. Ми вважаємо, що більш ефективний шлях удосконалення навчального процесу полягає в оптимізації методики формування професійно-орієнтованої лексичної компетенції.

Особливої ваги у період поглиблення інтеграції країн і міжнародних зв'язків набуває функціонування юридичної термінології в поєднанні з термінологією правознавчих актів, зокрема, в юридичних документах, угодах, працях, які містять певні юридичні рекомендації, вимоги та положення.

Серед основних завдань вищих закладів юридичної освіти є посилення практичної підготовки фахівців, вироблення у них навичок та умінь використовувати набуті знання на практиці. Головною метою навчання англійської мови студентів-юристів є формування і вдосконалення мовленнєвих навичок (лексичних, граматичних, фонетичних) у галузі юриспруденції та правознавства.

Отже, професійно-орієнтована лексична обізнаність юриста – це знання професійних лексичних одиниць і вміння їх застосовувати у різних ситуаціях професійного спілкування.

Таким чином, завдання формування у студентів-юристів професійно-орієнтованої лексичної обізнаності на сучасному етапі полягають:

- у розвитку вміння і швидко застосовувати за різних обставин лексичне мислення студента;
- у формуванні навичок використовувати синонімічну сукупність іноземної мови;
- у розвитку мовної здатності добре і швидко міркувати, зіставляти різні думки, всебічно зважувати їх, роблячи певні висновки;
- у поглибленні вміння передбачення закономірностей розвитку і закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві під час читання юридичних текстів іноземною мовою, зокрема англійською, або сприйняття їх на слух;
- у поглибленні навичок самостійної роботи з текстом за фахом, удосконалювання вміння до самонавчання;
- у розвитку комунікативних здібностей.

Висвітлюючи мету даної статті, слід наголосити, що сучасна методика викладання іноземних мов ґрунтується на вихідному положенні – на комунікативності, що передбачає побудову навчання у вигляді моделі, наближеної до реальної ситуації.

Зупинимось на ролі та місці ділової гри в навчанні англійській мові студентів юридичних спеціальностей нелінгвістичних закладів освіти. Слід зауважити, що закони досить однорідні за типологічними ознаками в різних мовах, і лише юрист в змозі їх правильно тлумачити і редагувати. Мовленнєва діяльність не існує сама по собі, а розгортається у процесі соціальної взаємодії. Тому, якщо оволодіти засобами мови можна без контакту з іншими людьми, то оволодіти мовленням можна лише через спілкування.

Необхідні умови для спілкування в межах ситуації забезпечують саме рольові та ділові ігри. Як показують методичні і психолого-педагогічні дослідження, впровадження рольових комунікативних ігор відкриває широкі можливості для інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. З цією метою на заняттях з використанням рольової комунікативної гри доцільно створювати певні мовленнєві ситуації.

У методичній літературі рольова гра визначається як спонтанна поведінка студентів, їх реакція на дії інших людей, що беруть участь в уявній ситуації. Рольова гра – явище багатофункціональне. Так, у фаховій літературі виділяють функції рольових ігор – навчальну, мотиваційну, спонукальну, комунікативну і виховну. Ретельно продумана і добре проведена рольова гра полегшує введення і закріплення мовного матеріалу (лексики, граматики, фонетики) і є ефективним засобом навчання різним видам мовленнєвої діяльності (слуханню, говорінню, читанню, письму).

В основу комунікативних ігор покладено спеціальний комплекс вправ із використанням методично систематизованого наочного матеріалу, таблиць і рисунків у поєднанні зі спрямованістю на самостійне навчання. У ході застосування під час практичних занять елементів

ділової гри слід обов'язково враховувати рівень професійної компетентності студентів, їх психологічні особливості та особисті затрати часу на засвоєння фахових знань. Також варто брати до уваги особливості юридичної лексики, яку будуть студенти-юристи опановувати у ході комунікативної гри, для чого бажано розробити і теоретично аргументувати комбіновану методичну типологію професійно-орієнтованої юридичної лексики в поєднанні з методично систематизованими таблицями.

Практично весь час рольової гри відводиться на мовленнєву практику, при цьому активні не лише той, хто говорить, але й той, хто слухає, оскільки повинен зрозуміти і запам'ятати репліку партнера, співвіднести її з ситуацією, правильно зреагувати на неї. Отже, центром уваги стає зміст бесіди.

Структура рольової гри складається з трьох основних компонентів: ролі, учбово-речової ситуації та рольової дії. Учбово-речова ситуація є конструктивною основою рольової гри. Моделюючи спілкування, учбово-речова ситуація, як найважливіший компонент у складі рольової гри, ставить студентів у певні умови, виконуючи функцію стимулу мовленнєвої активності, спонукає їх до спілкування.

Рольова гра – це своєрідний навчальний прийом, за якого студент має вільно говорити в межах заданих ситуацій, виступаючи в ролі одного з учасників іншомовного спілкування.

Гра – це одночасно мовленнєва, навчальна та ігрова діяльність. Обов'язковим елементом рольової гри є вирішення проблемної ситуації. Такі проблемні ситуації мають бути достатньо складними, але доступними для розв'язання і мають на меті спонукати до виконання завдань та пошуку способів їх вирішення.

У рольовій грі діяльність обох сторін студент-викладач спрямована на досягнення певних цілей. Для викладача мета гри – сформувати і розвинути мовленнєві навички і вміння студентів. Для студента ігрова діяльність зводиться до одержання знань і професійних навичок. У ході гри викладач виконує роль модератора, спостерігаючи за учасниками і фіксуючи помилки, не перериваючи студентів з метою їх виправлення. Гра є також і діагностичним інструментом для викладача, оскільки дозволяє виявити рівень засвоєння матеріалу, найскладніші моменти і як результат – вжити необхідних заходів для їх усунення.

Для проведення рольових ігор юридичної тематики студенти повинні мати певний рівень мовленнєвої та професійної підготовки. Це стосується, перш за все, знання юридичної лексики, також студенти мають володіти основами процедури судового процесу. В центрі ігрового моделювання майбутньої професійної діяльності постає побудова імітаційної моделі, що одночасно втілює найхарактерніші ознаки та властивості реального об'єкта і найповніше відображає суттєві сторони правових дисциплін.

Рольова гра ґрунтується на пошуку відповіді на поставлену проблему, забезпечуючи у такий спосіб максимальну активність комунікативної діяльності студентів. Під час гри студенти засвоюють такі елементи спілкування, як вміння розпочати бесіду, підтримувати її, перервати співрозмовника, навички слухання опонента і правила ставити уточнюючі запитання.

Постановка проблеми і потреба її вирішення сприяє розвитку критичного і логічного мислення студентів-юристів, розвиває вміння аргументувати, контраргументувати і переконувати учасника бесіди. Саме ці вміння мають вагомое значення для професійної діяльності майбутніх юристів. Участь студентів у рольових іграх професійного спрямування дає змогу спробувати себе в ролі адвоката, нотаріуса, судді та інших учасників судового процесу, засвоїти норми професійної поведінки, використовувати і поєднувати знання правових дисциплін із навичками спілкуватися англійською мовою. Ситуація спілкування, що моделюється в рольовій грі, дозволяє наблизити мовленнєву діяльність на занятті до реального спілкування, дає змогу використовувати мову як комунікативний засіб.

На практичних заняттях, що передують рольовій грі, необхідно застосовувати різноманітні лексичні, граматичні та інші види ігор з метою підготовки студентів до власне рольової гри, зняття психологічного і мовного бар'єрів, створення відповідної атмосфери на занятті.

Підготовчий етап в аудиторії включає вступну бесіду, введення або повторення лексичного матеріалу та ознайомлення з рольовою ситуацією. Підготовка поза аудиторією передбачає читання текстів, статей за темою проблемної ситуації, виконання лексичних і граматичних вправ. Після проведення рольової гри необхідним елементом є виконання певних завдань, спрямованих на виправлення типових помилок.

Вимогою до ігрової ситуації є актуальність даної ситуації, для її розв'язання студентів потрібні базові знання, як професійні, так і лінгвістичні, розвинена уява та творчі здібності.

Серед різноманіття прийомів організації практичних занять саме проведення рольових ігор викликає велику зацікавленість студентів, оскільки вони дістають можливість висловити своє бачення поставленої викладачем проблеми і спробувати себе в ролі юриста.

Метою рольової гри є вдосконалення навичок використання професійної юридичної лексики в діалогічному мовленні та розвиток навичок письмового мовлення. Робота в аудиторії включає введення і семантизацію лексичного матеріалу, опрацювання його у фонетичних, лексичних і мовленнєвих (мовних) вправах.

Одним з основних засобів оптимізації викладання професійно-орієнтованої лексики студентам-юристам у зв'язку з її доступністю, універсальністю та методичною доцільністю є графічна наочність. Під час навчання студентів англійській лексиці за допомогою графічної наочності закладається основа для подальшого самонавчання студентів.

Для самостійного опрацювання студентам пропонується виконувати завдання до тексту, пов'язаного з тематикою рольової гри. На початку ігрового заняття доцільно проводити підготовчу ділову гру з метою повторення тематичної лексики і створення належної атмосфери.

Слід зазначити, що через даний вид навчальної діяльності досягається головна мета навчання, яку ставить перед собою кожен викладач іноземної мови – розвиток комунікативної компетенції. Гра як форма проблемного навчання є потужним засобом зацікавлення в професійній діяльності та умовою продовження студентами процесу самостійного пізнання поза межами ВНЗ. Рольова гра – це своєрідний вид практики і досвід, наблизений до професійного, що напрацьовується за її допомогою.

Отже, актуальність рольових ігор обумовлена такими факторами:

- постійно зростаючі вимоги до підготовки юристів-перекладачів у нелінгвістичних вузах;
- необхідність пошуку нової методики формування професійно-орієнтованої лексичної компетенції на основі наявної методичної бази з впровадженням новітніх тенденцій в методиці викладання іноземних мов;
- підвищення ефективності запам'ятовування лексичного матеріалу студентами-юристами нелінгвістичного навчального закладу;
- опрацювання комплексу вправ, спрямованих на формування професійно-орієнтованої лексичної компетенції студентів юридичних спеціальностей нелінгвістичного навчального закладу;
- формування професійно-орієнтованої лексичної компетенції студентів юридичних спеціальностей.

Ґрунтуючись на багаторічному досвіді викладання, можна стверджувати, що завдяки запам'ятовуванню, читанню, виконанню вправ та рольових ігор рівень професійно-орієнтованої лексики значно підвищується, отже, процес формування професійно-орієнтованої лексичної компетенції студентів юридичних спеціальностей буде ефективнішим у контексті кількості засвоєних лексичних одиниць.

Мотивація студентів підвищується при досягненні студентом конкретних результатів. Завдання викладача – виховувати у студентів ті навички, якими вони можуть користуватися не тільки на заняттях з іноземної мови, але й при вивченні інших дисциплін професійного спрямування, а також у майбутній діяльності юриста.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ливингстоун К.* Ролевые игры в обучении иностранным языкам / К. Ливингстоун. – М. : Высшая школа, 1988. – 328 с.
2. *Мильруд Р.П.* Организация ролевой игры на уроке /К.Ливингстоун // Иностранные языки в школе. – 1987. – № 3. – С. 8-13.
3. *Щепотина Е.В.* Лингвокультурные факторы перевода юридического текста // Иностранные языки в школе. – 2010. – № 1. – С. 22.
4. *Чуєшкова О.В.* Аналітичні номінації в економічній терміносистемі (структурно-типологічний аспект) / О. В. Чуєшкова : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2002. – 189 с.
5. *Шелов С.Д.* Терминология, профессиональная лексика и профессионализмы (к проблеме классификации специальной лексики) / С.Д. Шелов // Вопросы языкознания. – 1984. – № 5. – С. 76-87.
6. *Ушакова М.Б.* Українське термінознавство на сучасному етапі / М.Б. Ушакова // Український правопис і наукова термінологія: проблеми норми і сучасність : матеріали мовознавчої комісії НТШ. – Львів, 1997. – С. 101-108.
7. *Касьянова В.П.* Использование новых технологий при обучении иностранному языку на начальном этапе / В.П.Касьянова, Т.Л. Кучерявая // Актуальные вопросы современной педагогики : материалы Междунар. заоч. науч. конф., (г. Уфа, июнь 2011 г.). – Уфа : Лето, 2011. – С. 129-132.

Терновая О.И., Короткая Н.В.

РОЛЬ И МЕСТО РОЛЕВЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ ИГР В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ПРОФФЕСИОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ В НЕЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье освещается целесообразность использования ролевых коммуникативных игр в обучении английскому языку профессиональной юридической направленности. Рассматриваются функции, структура ролевой игры и ее значение в формировании профессиональных навыков общения, усвоение норм профессионального поведения в процессе подготовки специалистов.

Ключевые слова: профессиональное общение, профессионально-ориентированная юридическая терминология, языковые навыки (лексические, грамматические, фонетические) в юриспруденции и в правоведении, ролевая коммуникативная игра.

Ternova O.I., Korotka N.V.

ROLE AND PLACE ROLE-PLAYING COMMUNICATIVE GAMES IN TRAINING TO ENGLISH OF A PROFESSIONAL LEGAL ORIENTATION IN NONLINGUISTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In article expediency of using of role-playing communicative games in training to English of a professional legal orientation is examined. Functions, structure of a role-playing game and its value in formation of professional skills of communication, assimilation of norms of professional behavior in the course of training of specialists are considered.

Keywords: professional communication, professionally-oriented legal terminology, language skills (lexical, grammatical, phonetic) in law and in jurisprudence, role-playing communicative game.